

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי חיים ב"ר דוד אלגמאל זלה"ה
מדייני ק"ק תימן בירושלים - כ"ה סיון תשי"ג
רבי יחיאל ב"ר יוסף קארה זלה"ה
מרבני צנעא - כ"ז סיון תרמ"ו
רבי אברהם ב"ר יוסף שקוב זלה"ה
רבה של תנעם - כ"ט סיון תרח"צ

לק"י • פרשת שלח לך ה'תשפ"א ב'של"ב • גליון נ"ז
הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שכליבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וזה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחס"א הרב צבי בלאט שליט"א • ולע"נ דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, ומרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה • ולזכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, ר' וכריה ב"ר יוסף ור' ישראל ב"ר יהודה הי"ו ומרת אסתר ב"ר יחיאל תחי' לרפואה שלמה במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של"א"ש

ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים
ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם (י"ג, ל"א): **פירש"י** שמענו אומרים זה לזה, נמלים יש בכרם כאנשים. והכי **איתא בגמרא** (סוטה לה, א), מנין ידעו איך היו נראים בעיני הענקים, אלא שמעו שהם אומרים 'קחוינן אינשי דדמו לקמצי באילני'.
והנה קמצי יש לו ב' משמעויות, האחת, חגבים וכמו שתרגם כאן אונקלוס ונהי בעינינו כחגבים, 'בקמציין' וכ"ה ברש"י במסכת שבת (ק"י, ב) וכך הגיה הרא"ם גירסת רש"י לפנינו. אך מאידך בספרים לפנינו פירש"י 'נמלים' וכן פירש"י במעשה דעוג מלך הבשן (ברכות נד, ב) דקמצי היינו נמלים. ויעוין כאן בנחלת יעקב (לרבי יעקב סולניק זלה"ה) שהביא עוד ראיות דקמצי היינו נמלים.

ומעתה קשה לפירוש זה ששמעו המרגלים את הנפילים אומרים כנמלים מדוע אמרו 'כחגבים'. **ושמעתי מגיסי הרה"ג רבי נתנאל עומסי שליט"א**, כי שינו לשונם לדבר בלשון נקיה ותמורת נמלים שהם שרץ טמא אמרו חגבים שהם טהורים ומותרים באכילה.

ומהרי' בדיחי זלה"ה בחן טוב הביא הא דאיתא במדרש שוחר טוב (מזמור ב) למה הרשעים דומים, לחגבים שהן נתונים בקלפי, מפרכסים לעלות והן נופלים. **וביאר בחוזה דוד** (לרבי דוד חזן. אמשטרדם תפ"ד, דף ה, ב) כי החגב מהתאמצותו ליצאת מעופף למעלה אך אדרבה, בכח מעופתו פוגע בדופן העליונה ונופל לארץ ומת, כך הרשעים שעולים לגדולה ובאים להציר לישראל, נענשים נמצא כי עלייתם היא להם לפוקה ולמכשול ע"כ.

וע"פ זה ביאר כי המרגלים בחלקת לשונם אמרו ונהי בעינינו כחגבים המבקשים לירש את הארץ אך זו תהיה לנו למכשול, כי עז העם היושב בה. **אבל האמת היא**, שניבאו ולא ידעו מה ניבאו, ואליהם הדברים נוגעים, כי כוונתם היתה לרעה וכמ"ש המפרשים, שידעו כי משיכנסו לארץ תבטל נשיאותם וגדולתם. ונמצא כי אדרבה נשיאותם עמדה להם לפוקה ולמכשול וקשת הצלחתם נהפכה לנפילה. ובוזה נענשו, כחגבים שכשמגיע זמנם להיפסד, תולעים יוצאים ממעיהם ואובדים. **ויהי'ר** שנוכח להיות מעושי רצונו העולים בדרך הסלולה, והקמים עלינו לרעה תהיה עלייתם לפוקה ולמכשול, אכ"ר. **שבת שלום**

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק'
לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ
נגע מחלל שבת יין בלא הגבהה

א בעקבות הדברים שנכתבו בגליון הקודם אודות מגע יין של מחלל שבת, נודע לי על מקרה שארע באחד היקבים בצפון הארץ, וראוי לפרסמו. היה זה כאשר בקרו שם קבוצת אורחים. והזמנו בסוף הביקור לטעימות יין. בעל היקב בקש מאחד המבקרים שיפתח הוא את הבקבוק, כי זאת ידע שהוא עצמו אוסר את היין, משום שאינו שומר תו"מ. לאחר שהלה פתח את הבקבוק ומוג יין בכוסות שהיו מונחים על השולחן, החזיק בעל היקב כוס אחת בעודה על השולחן, והזיזה מצד לצד כמה פעמים. הוא הסביר שניעור זה משיב את טעם היין, אך אינו אוסר כיון שלא הגביה את הכוס, כך שמע מהרבנים, ע"כ המעשה.

והנה זה פשוט שנגיעה של גוי וכד' בבקבוק פתוח, בלא להזיזו ובלא להגביהו ממקומו אינה אוסרת (שו"ע יו"ד סי' קכ"ד סעי' כ"ה). ואף כאשר הזיזו, אם הזזת הבקבוק הייתה רק לצורך העברתו ממקום למקום, לא נאסר היין, שזה נקרא הזזת יין שלא בכונה על היין (שם ס"י). אך אם הזזת הבקבוק הייתה לצורך ערבוב היין, הרי זה נחשב שכששודך האוסר גם אם לא הייתה נגיעה ממש ביין (שם סעי' י"ז) וכן פסק מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"ד סי' קמ"ז סי' והערה כ"ה). ואף לדעת הרמ"א (שם) שמתיר שכשודך בלא הגבהה, מ"מ למעשה לא התיר אלא במקום הפסד, ובמקרה הנ"ל, פשיטא שאין הפסד במה שיאסר היין. ולכן יש להזהר בביקורים ביקבים שבעליהם אינם שומרי תו"מ, שלא יתעסקו ביין כלל.

מי שדעתו לשתות ועבר שיעור עיכול

ב נשאלה שאלה בין הלומדים, על מה שדרכם לשתות כמה פעמים במשך לימודם, ופעמים שעובר זמן עיכול בין שתייה לשתיה ושיעור זה הוא, כל שמרגיש שוב צמא. וכשאינו יודע לשער, אזי עד חצי שעה יכול לברך ולאחר מכן הוא בספק, יעוין כה"ח סי' קפ"ד ס"ק כ"ט, שע"ה ח"א סי' ל"ז סעי' ט"ו, וזאת הברכה פ"ה עמוד 151, ונסתפקו, האם צריכים הם לברך שוב ברכת שהכל, או מכיוון שלא הסיוח דעתם מהשתיה האחרונה, אינם צריכים לברך.

תשובה: כתב המג"א (סי' קפ"ד סק"ט והעלהו השת"י בס"ק י"א) כי מי שדעתו לשתות פעמיים, ושהה בניהם שיעור עיכול, צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה. מאידך כבר כתב הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"ד ה"ז) כי מי ששתה ודעתו לחזור ולשתות, אפילו פסק כל היום כולו, אינו צריך לברך שוב. וי"א דהרמב"ם מיירי בסעודת קבע כמבואר שם בכל הפרק, ולכן אפילו שוהה הוא כל היום, נחשב לו כמו בתוך שיעור עיכול (כ"כ הגר"ח גאנץ שהיה ראש לצ"צ בשנת תר"ב, בספרו שו"ת חוקי חיים סימן א). ולהלכה, יש מחלוקת גדולה בין הפוסקים על דברי המג"א הנ"ל (יעוין יחיד ח"י סי' י"א, ברכת ה' ח"ג עמ' ת"כ). **ושאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א** כיצד עלינו לנהוג בזה, כי מחד השת"י העלה את דברי המג"א ומאידך דעת הרמב"ם בפשטות אינה כן (וכמ"ש באבן העזר שם), **והורה**, שמעיקר הדין די במה שבירך בפעם הראשונה, אך ראוי להחמיר ולברך בהרהור בכל פעם ששותה שוב.

תוסף תזונה לצורך תינוק

ג נשאלתי, אם מותר למינקת לשתות תוסף תזונה לצורך האכלת תינוקה. **תשובה:** פסק מרן השו"ע (סי' שכ"ח סעי' ל"ז) כי בריא שאין לו חולי, מותר לו לשתות בשבת משקה רפואה, אף שאין דרך הבריאים לשתותו. ובלשון הטור (שם) משמע לכאורה, שהבריא שותה משקה זה לצמאו, אמנם הב"י כתב על דבריו דלאו דווקא ליצמאו, אלא העיקר הוא, שכיון שהוא בריא מותר לשתות משקה זה אף לתועלת אחרת. **ומדבריו הבינו הפוסקים** דמותר לבריא לשתות משקה שתכליתו לחזק את מזגו החלוש (תהילה ליהודי ס"ק ס"ה, מור וקציעה, אגלי טל מלאכת טוחן ס"ק מ"ז ועוד). ויש אוסרים (מג"א ס"ק מ"ג, כה"ח ס"ק רכ"א, משנ"ב ס"ק ק"כ ועוד). וגם פוסקי זמננו נחלקו בזה (ואציין כמה מהם. אגרו"מ א"ח ח"ג סי' נ"ב, לוי' חן אות פ"ט, אור לציון ח"ב פל"ו או"י, ש"ש"כ פל"ד ס"כ, אורחות שבת ח"ב עמ' רפ"ח). **ולדידן**, הנה השת"י (ס"ק ע"ז) העלה את דברי המג"א הנ"ל, וכתב הגר"מ רצאבי שליט"א (יום השביעי עמ' ק"ז הערה מ"ג) כי מדהעלה השת"י את דבריו בשתיקה, נראה שסובר שאין מחלוקת בין הב"י והמג"א, וס"ל שלא התיר הב"י כשנצרך לחזק מזגו. אלא שהסיק הגר"מ רצאבי שם דמסתבר יותר שבה"י מתיר בזה ודלא כהמג"א, ולכן המיקל בזה יש לו על מי לסמוך.

אכן בנידון דידן יש עוד מקום להתיר, הן מפני שזה לצורך התינוק שהוא כחולה שאין בו סכנה וכמו שהתירו למעוברת לשתות תרופה לצורך הוולד (שע"ה סי' ע"י, ש"ש"כ פל"ו ס"א ועוד) והן מפני שתוסף תזונה הנ"ל אין פעולתו על חיזוק הגוף, אלא על הורמון מסוים, להגביר פעולת החלב (ספר שבתא דינוקא עמ' ל"ג). ולמעשה נראה שמותר למינקת לשתות תוסף תזונה בשבת, וכן הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

קריאת פרשת ציצית במשנת רבותינו

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת (ט"ו, ל"ח):

קריאת שמע ולא קריאת שמע

א **כתב הרמב"ם** (פ"א מקריאת שמע ה"ב) ומה הוא קורא שלש פרשיות אלו, והן שמע והיה אם שמוע וויאמר. ולקמיה (ה"ג) כתב וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה, היא הנקראת קריאת שמע ע"כ.

וראיתי להעיר כאן, כי הגרסא המקובלת בידינו 'קריאת שמע' וכ"ה בכל ספרי דווקא ברמב"ם ובראשונים, ולא 'קריאת שמע' כפי המקובל היום. ו'קריאת' אין ענינה קריאה, דא"כ הו"ל לכותבה ב'י' יודין, קריית שמע. **אלא היינו כמ"ש מו"ז כמוהר"ח קורח זלה"ה וז"ל**, ולמה נקרא שמה קריאת שמע ולא אמר קריאת שמע. התשובה, שאין קריאה פחותה מג' שכונות (ע"י ע"ז כא, א. אבשר"ר) כמו שנאמר קריאה נאמנה, לפי שיש בה ג' פרשיות שמע והיה אם שמוע וויאמר עכ"ל"ק. **הביאו מרן שליט"א בשולי המעיל** (סי' ו' ס"ק מ"ב) וע"ש שהאריך בזה. **ובדומה לזה כבר כתב מהר"ם עדני זלה"ה וז"ל** לפי שהיא צריכה קריאה בסדר ידוע, כעין הבניה, מן קריאה נאמנה עכ"ל"ק.

ומ"מ מצינו בחז"ל לשון 'הקורא' את שמע וראיתי שכתב הגר"ע עמרני זלה"ה לדקדק שלא אמרו 'אמירת' שמע אלא 'קריאת' שמע כאדם הקורא לחבירו שמזמינו להתבונן בדבריו, כך צריך אדם התבוננות ושימת לב בקריאה זו. ובפרט יבואר הדבר עפ"מ"ש הטור (סי' ס"א וע"ש בב"י) לשווייה איניש לקריאת שמע בכל זמן דקרי להא כפרוטגמא חדש, ותרואהו איתניהו בה, דמאידיך הא חזינן שקבעו שמה 'קריאת' שמע.

ג' פרשיות שבקריאת שמע הן דאורייתא

ב ומדלא חילק רבינו הרמב"ם בין הפרשיות דקדק רבינו שמואל ירוני באהל מועד (שער ק"ש, דרך א' נתיב ה', דף ת, א) שכולם מן התורה. וכן דקדק מוהר"ח כסאר זלה"ה בשם טוב (שם ובפ"ב הי"ג) ממש"כ רבינו כי כל שלש פרשיות הללו הן הנקראות ק"ש, ועליהן דיבר רבינו בתחילת הפרק דמדאורייתא קורים פעמיים ביום קריאת שמע דכתיב בשכבך ובקומך, ש"מ שכולן דאורייתא. **וכ"כ בערוך השלחן** (סי' נ"ח סעיף ט"ז).

ואף להפוסקים דרק פסוק ראשון מדאורייתא, מודים דפרשת ציצית שיש בה הזכרת יציאת מצרים דאורייתא היא, כיעוין במג"א (סי' ס"ז סק"א) **וכ"כ המשנ"ב** (סי' ס"ג סקט"ז). **ואף הפר"ח** (שם, וע"ש שהאריך בג' שיטות הראשונים בזה) **שכתב** דאינה מן התורה, היינו מפני שיכול לצאת במה שיוזכר יציאת מצרים בדרך אחרת, אבל בודאי שאם לא זכרה עדיין וכעת קורא פרשת ויאמר מקיים מצוה דאורייתא. **ואדרבה כתבו תוספות** (ברכות כ, ב ד"ה בעל קרי) דטוב יותר שיוזכר אותה בפרשת ציצית שיש בה גם קבלת מצות מאשר באמת ויציב שיש בה רק יצי"מ.

מנהג קריאת שמע בקול אחד ונעימה אחת

ג והנה ידוע מנהגינו לקרות קריאת שמע, בקול אחד ובנעימה אחת, כמו שהעלה מוהר"ם בשתילי זיתים (סי' ס"א סק"ו), ומעלתה מהודרת ורמה כמשי"כ מהר"י"ץ בעץ חיים (ח"א דף לה, א) צריכים הקהל להכין עצמם לקרות ק"ש בקול אחד בנעימה אחת בהשוואה אחת דהכי איתא בש"ש רבה על הפסוק היושבת בגנים, כשישראל נכנסים לבתי כנסיות וקורין ק"ש בכיוון הדעת בקול אחד בדעת ובטעם אחד ובקול א' פ"י בעץ יוסף שאין אחד משמיע קולו יותר מאחרים. **בטעם א' פ"י** במתנות כהונה בניגון אחד כדי שיישמו כולם כאחד, הקב"ה אומר להם היושבת בגנים, כשאתם קורין חברים אני ופמליא שלי מקשיבים לקולך השמיעני. אבל כשישראל קורין שמע בטירוף הדעת זה מקדים וזה מאחר ואינם מכוונים דעתם בק"ש, רוח הקודש צווחת ואומרת ברח

ודוי ודמה לך לצבי, לצבא של מעלה הדומים לכבודך בקול א' בנעימה א' על הרי בשמים בשמי העליונים עכ"ל"ק. **וע"ע מש"כ הרדב"ז** (ח"ג סי' תמ"ו) טעמים נפלאים למנהג נכבד זה. ואכמ"ל.

מנהג קריאת פרשת ציצית

ד **ומעתה יש לתמוה** על מה שיש נוהגים (הרשי"ה בשו"ת דברי חכמים סי' ח' כתב שכ"ה מנהג צנעא. ויעוין בשערי"י שם, שהוכיח שזהו מנהג קדום) לקרות פרשת ויאמר, כל אחד לבדו ובמרוצה, ומשכך נמשכים לקרות כך כבר מ'על האדמה', והלא גם פרשה זו חיובה מדאורייתא, ומדוע נשתנתה לרעה. **ושמא** כיון שפרשה זו שגורה ביותר וכמ"ש רש"י (ברכות טו, א) שאין רגילות לטעות בפרשה זו, ולכך אם מצא עצמו באמצע פרשה זו, אינו חושש שמא לא קרא תחילתה, ע"ש ברשב"א ובמאירי. מזה נשתרבו המנהג, דכיון ששגורה יותר נמשכים לקרותה במהירות, וממילא לא יכלו לקרותה במיתון ובהשוואת הקול **אמנם** כבר נתבאר דהמעלה בקריאת הציבור אינה רק שלא יטעו, וא"כ הדרק"ל.

ומרן שליט"א כתב בבארות יצחק (הלכות ק"ש הערה י"ד ד"ה והנה), שמנהג זה נשתרבו מחמת שהיו הקהל טרודים בחיוב מצוה של נישוק הציציות כל זמן קריאת פרשה זו, וכמו שכתב מהר"ם זיע"א בשו"ת רביד הזהב (סי' י') ראיתי עדתינו הקדושה זרזים ונוהרים אפילו בדברים שאינם רק תשמישי מצוה כגון ציצית שלא (צ"ל שלא בא, פ"י שלא נזכר, באי"צ) על הספר רק לנשק ולשום על עינים בשעה שאומר וראיתם אותו וזכרתם משום חיוב מצוה, ועם כל זה יש מהם מנשקין אותם כל זמן קריאת פרשת ציצית ויש מהם בשעת זכירת תיבת ציצית ועוזבין קריאת רוב הפרשה או תיבות ממנה ע"כ, וע"ש שלא דרשה לשבח, ועכ"פ אין טעם למעשה לנהוג כן, וראוי לתקנו.

ה **ומהר"ש יצחק הלוי זלה"ה בשו"ת דברי חכמים** (סי' ח') כתב דטעמן של אבותינו, שבאו לרמז חיבתן לארץ ישראל והשתוקקותם לעליה, כאילו רוצים לעוף אליה ברגע שמזכירים אותה, וע"ש שכתב כי עתה שזכינו לשכון כבוד בארצנו והגענו לאשר נכספנו, צריכים אנו לשוב לעיקרא דדינא וכמ"ש מהר"י"ץ. **ובבארות יצחק** (שם) כתב דאין הדברים נראים. **ובמק"א ביאר דבריו**, דזה שייך רק בפסוק למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה, והיה להם לחזור בפרשת ציצית לקרותה כתקנה. **וכן ביאר בשערי יצחק** (ויחי התשע"ד) וע"ש מה שצידד ליישב.

ו **טעם נוסף למנהג זה שמעתי מחכ"א** דיתכן וכל ענין האמירה ביחד היא להראות אחדותנו בקבלת עול מלכות שמים ובקבלת עול מצוות (ע"י סי' ס"ב ס"ה), וא"כ זהו דווקא בפרשה ראשונה שהיא קבלת עומ"ש ובפרשה שניה שהיא קבלת עול מצוות אבל בפרשת ויאמר שענינה 'קיום' מצוות וזכירת יציאת מצרים מה לי אם יאמרה כל אחד לבדו.

ומ"מ נראה דאף מצווה זו הינה זכרון חסדי השי"ת עמנו וחיזוק האמונה, וא"כ בודאי גם בפרשה זו יש ענין לקרותה כולם כאחד. **ויתירה מזו העירני מו"ח הגאון רבי יוסף בדיחי שליט"א** דכיון שהיא בסמיכות לב' פרשיות הראשונות, והם הלא נקראות בקול ובנעימה אחת, א"כ ראוי שלא לשנות קריאתה מכל קריאת שמע דלא לישתמע מינה זילותא בפרשת ויאמר. **ודוגמא לדבר** מהא דהמסיים בברכת המזון 'בונה ברחמי ירושלים' עונה אמן בלחש, כדי שלא ירגישו שברכת הטוב ומהטיב אינה מדאורייתא וזילולו בה. ע"י שו"ע סי' קפ"ח סעיף ב' וכ"ה מנהגינו כיעוין בשע"ה סי' ל"ב סעיף ז'. **ויעוין עוד בשערי יצחק** (ח"י שרה התשע"ו) מה שהביא מספר שרשי מנהגי אשכנז (ח"ד עמ' קפ"ז) והעיר על דבריו. **נמצא** כי המנהג המיושר והמתוקן יותר הוא לקרות קריאת שמע כולה בקול אחד, בנחת ושובה, ה' קולנו הקשיבה.

מדרכי רבותינו - רבי אברהם ב"ר יוסף שְׁהַב זלה"ה

רבינו נולד בשנת התרל"ג בעיר תנעם, קנה את עיקר תורתו אצל אביו ואצל רב העיר מוהר"ר יוסף דוכאן זלה"ה, מחמת מעשה שהיה, שפסלו ב"ד צנעא את שחיטתו עלה לצנעא ובקש לשוחח עם שוחטי העיר בהלכה, ועמדו משתאים על בקיאותו וחריפותו הגדולה, משראו ביה"ד ובראשם מהר"י יצחק הלוי זלה"ה כי רב גובריה לשמש כשליח ב"ד לפקח על כלל עניני הדת בערי תימן, עמד כצוק איתן על משמרת ההלכה ומספרים כי בעיר אחת מתוך כשלושים תלמידים שנבחנו על ידו רק שנים הוסמכו. **לאחר** פטירת רבו נתמנה לכהן כרב העיר כחמש שנים, עד שבשנת התרפ"ד עלה לאה"ק משום מעשה שהיה, לילה אחד בעלותו על יצועו חלם והנה הוא עומד למרגלות הכותל המערבי ושם נשבע כי יעלה לאה"ק עם אשתו ובניו, ויהי בבוקר ותפעם רווחו, ועל אף הפצרותיהם הרבות של בני קהילתו, נודדו ומכר את כל רכושו ועלה לירושלים, לאחר כשנה נתבקש לכהן כרב הישוב היהודי בפקיעין עד פרוצת תרפ"ט שאז חזר להתגורר בעיה"ק. **בערוב ימיו** בשנת התרצ"ו ישב בביתו במנחת שבת וקרא תהילים ברגש ובכוונה, לפתע נעצר והחלו עיניו דומעות ואמר בצער לסוכבים אותו יעתידה להתרגש בעולם מלחמה גדולה ויהודים רבים ימותו בה'. **לאחר** פטירתו, הבינו שנתגלה לו מן השמים, על העתיד להיות במלחמת העולם השנייה בה נעקרה מליוני יהודים, הי"ד. (לבניכם ספרו)